

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร”

พระมหาขวัญชัย ปุตฺตวิเสโส

นายสุชนา ศิริธัญญกร

กองบรรณาธิการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจุบันคัมภีร์ที่มีความสำคัญกับพระพุทธศาสนา มหายานนั้น มีมากมายหลายเล่ม ล้วนเป็นไปตามคำสอนของสำนักต่าง ๆ นิกายต่าง ๆ แต่เมื่อกล่าวถึงคัมภีร์ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานให้กับคำสอนทางพระพุทธศาสนา มหายานแล้ว ก็ต้องนึกถึงคัมภีร์ “ลังกาวตารสูตร” แปลว่า สูตรที่ว่าด้วยการแผ่ขยายของธรรมเข้าไปสู่ลังกา เป็นพระสูตรสำคัญของพระพุทธศาสนา มหายานนิกายโยคาจาร และเป็นรากฐานของพระพุทธศาสนา นิกายเซน โดยเนื้อหาของพระสูตรเน้นสอนเรื่องศูนยตาเหมือนคำสอนของสำนักมหายมิกะ ซึ่งต่อมาคำสอนทำนองนี้ได้เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา นิกายเซน^๑

“คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร”

ผู้เขียน: ไคเซ็ต ไตตารุ ซุซูกิ (Daisetz Teitaro Suzuki)

แปลเรียบเรียง : พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปญโญ)

ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๓๖๔-๙๐๐-๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พฤศจิกายน ๒๕๖๐

ปก : นายพิจิตร พรหมลี

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คัมภีร์ลังกาวตารสูตรได้รับการรวบรวมเรียงเรียงใหม่หลายครั้งและมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษหลายสำนวน ก่อนที่จะได้รับการแปลและเรียบเรียงใหม่ โดย พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญโญ) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอธิการบดี) ผ่านโครงการแปลและจัดพิมพ์คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากสำนวนการเขียนของ ไคเซ็ต ไตตารุ ซุซูกิ (Daisetz Teitaro Suzuki) จนมาเป็นหนังสือ “คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร” เล่มนี้ เพื่อให้มี

^๑ ไคเซ็ต ไตตารุ ซุซูกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), ส่วนหน้า (๕).

เนื้อหากระชับ และจับใจความได้ดียิ่งขึ้น เหมาะสำหรับนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ดังคำปรารภที่ พระพรหมบัณฑิต (ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ได้เขียนไว้ในตอนท้าย ว่า “หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตรเล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน แก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปสืบไป”

เนื่องจากคัมภีร์เล่มนี้ เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาค่อนข้างลึกซึ้งซับซ้อนจนกระทั่งมีการใช้คำอังกฤษ เรียกคัมภีร์นี้ว่า “Chaotic Text” แปลว่า คัมภีร์สับสนอลหม่าน^๒ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. จึงได้กล่าวถึง เนื้อหาของคัมภีร์ลังกาวตารสูตรไว้ในตอนท้ายของคำนำไว้ว่า “เนื้อหาของคัมภีร์ลังกาวตารสูตรจะไม่มี ลำดับเนื้อหาหลวมกลืนกันสักเท่าไรนัก และยากแก่การจับใจความอย่างยิ่งสำหรับผู้อื่น แต่เมื่อใครครวญดู ไปเรื่อย ๆ จะเห็นนัยลึกซึ้งอะไรอยู่บ้าง เช่น ความลึกซึ้งซับซ้อนของจิต ความลึกซึ้งซับซ้อนของปรากฏการณ์ ในโลก ความจริงในความเป็นมายา และความเป็นมายาในความจริง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงและความ แปรเปลี่ยนกันของปรากฏการณ์ แม้สรุปท้ายแล้ว ถ้ามองได้อะไรจากการอ่านลังกาวตารสูตร จะไม่มีใคร ตอบได้ชัดเจนก็ตาม แต่เสน่ห์ของคัมภีร์ก็อยู่ที่ความคลุมเครือไม่ชัดเจนนี่เอง”^๓ จากข้อความดังกล่าวทำให้ หนังสือเล่มนี้เป็นความท้าทายสำหรับผู้สนใจมาากเลยทีเดียว

เนื้อหาในเล่ม

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ได้ถูกจัดระเบียบแบ่งวรรคแบ่งตอนเพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านและจับใจความ ได้ง่ายขึ้น โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนใหญ่ ๆ คือ

๑. ตอนต้น เป็นการกล่าวถึงความป็นมาของหนังสือ โดยแยกออกเป็น (๑) คำปรารภ เป็นการ กล่าวถึงโครงการจัดทำโครงการแปลและจัดพิมพ์คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการส่งเสริม การแปลหนังสือเล่มนี้ (๒) คำนำของผู้แปล เป็นการกล่าวแนะนำหนังสือและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและ เหตุผลว่าทำไมหนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่มีเสน่ห์น่าอ่านสำหรับผู้สนใจ (๓) บทคัดย่อของผู้แปล เป็นการ กล่าวสรุปเนื้อหาสาระในหนังสือทั้งเล่มอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นการนำเสนอก่อนเข้าเนื้อหา

๒. ตอนกลาง เป็นเนื้อหาคำนำของผู้เขียนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งถ้าหากผู้อ่านมีเวลาไม่มากนักในการอ่านทั้งเล่ม ก็สามารถอ่านในส่วนคำนำนี้เพื่อสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจในเล่มได้

๓. ตอนปลาย เนื้อหาของลังกาวตารสูตร เป็นส่วนเนื้อหาที่เป็นรายละเอียดต่าง ๆ ในเล่ม มี ๙ บท ได้แก่ บทที่ ๑ ว่าด้วยราวณะอาราธนาธรรม บทที่ ๒ ประมวลสรรพธรรม บทที่ ๓ อนิจจตา บทที่ ๔ อัชฌัตตญาณ บทที่ ๕ นิรณยานิจจตาและอนิจจตาแห่งตลาคตภาวะ บทที่ ๖ ขณิกธรา บทที่ ๗ นิรมาณ-

^๒ ไชเชต ไตตารโ ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., ส่วนหน้า (๕).

^๓ ไชเชต ไตตารโ ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., หน้า (๕).

พุทธะ บทที่ ๘ การกินเนื้อสัตว์ บทที่ ๙ ธารณี และบทสคาถกรรมท้ายเล่มอีก ๑ บท มีรายละเอียดเนื้อหา ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ ว่าด้วยราวณะอาราธนาธรรม

บทนี้เริ่มต้นด้วยการมาเยือนเกาะลังกาของพระผู้มีพระภาคเจ้า โดยทรงประทับอยู่ ณ ปราสาทแห่งลังกา ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ ยอดของภูเขาเมลเย กลางมหาสมุทร ประดับด้วยดอกไม้ซึ่งเกิดจากรัตนะหลากหลาย และการมาพบปะรวมตัวกันของหมู่ภิกษุและพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ทั้งหลาย ผู้มาจากพุทธเกษตรต่าง ๆ โดยมีพระโพธิสัตว์มหาโมคคัลลานะเป็นประธาน เพื่อฟังธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แวดล้อมด้วยหมู่เนาคันยา รวมทั้งท้าวสักกะ และพรหม ราวณะได้ยินการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า จึงต้องการกราบทูลพระพุทธเจ้าให้เสด็จมายังเกาะลังกา เมื่อไปถึงที่ประทับจึงเดินทำประทักษิณเวียนรอบพระพุทธเจ้า ๓ รอบแล้วบรรเลงขับกล่อมเป็นทำนองฉันทลักษณ์บูชาพระพุทธเจ้า ๔๔ คาถา เมื่อสดับธรรมจบราวณะเกิดความรู้แจ้งว่า “โลกไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากจิตของตนเอง” นับจากนั้นราวณะจึงได้มีโอกาสสนทนาธรรมทูลถามปัญหากับพระพุทธเจ้าอีกหลายประการ เช่น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้เป็นเจ้าของเกาะลังกา บอกเราด้วย คำว่า “ทวิภาวะ” หมายถึงอะไร ?”^๔ จากนั้นจึงตรัสเฉลยโดยสรุปว่า ทวิภาวะ คือเรื่องของการแบ่งแยกเป็น ๒ ระหว่างสิ่ง ๒ สิ่งตรงกันข้ามกัน เช่น ธรรมกับอธรรม จิตกับวัตถุ ภาวะกับอภาวะ^๕ เป็นต้น

บทที่ ๒ ประมวลสรรพธรรม

เนื้อหาในบทที่ ๒ นี้ เป็นการกล่าวถึงการถามตอบปัญหากันระหว่างพระผู้มีพระภาคเจ้าและพระมหาโมคคัลลานะ โดยพระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ตอบ ซึ่งหลังจากที่พระมหาโมคคัลลานะ ได้เยี่ยมชมพุทธเกษตรทั้งหมดแล้ว พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ท่านอื่น ๆ จึงได้ลุกขึ้นประคองอัญชลี แสดงความนอบน้อมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกล่าวสรรเสริญด้วยคาถา ๘ คาถา เช่น คาถาที่ ๑ ว่า “เนื่องจากพระผู้มีพระภาคทรงมองโลกด้วยปัญญาและกรุณาอันเป็นอุตระ โลกจึงปรากฏแก่พระองค์เหมือนดอกไม้ในอากาศ (ดอกฟ้า) ซึ่งพุดไม่ได้ว่าเกิดขึ้นหรือดับไป เนื่องจากภาวะ (ความมี) และอภาวะ (ความไม่มี) ใช้ไม่ได้กับดอกไม้ในอากาศนั้น” และ คาถาที่ ๘ ว่า “เหล่าชนผู้มองเห็นพระมุนีสงบอย่างยิ่ง และอยู่เหนือชาติ (ขรา) มรณะ ความบริสุทธิ์จากอุปาทาน ปราศจากกิเลสทั้งในโลกลี้และโลกหน้า” เมื่อกล่าวสรรเสริญพระผู้มีพระภาคแล้ว จึงกล่าวแนะนำตัวเองแด่พระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์ชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ เชี่ยวชาญในมหายาน ข้าพระองค์ปรารถนาที่จะทูลถามปัญหา

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, ส่วนหน้า (๖).

๑๐๘ ข้อกับพระองค์ผู้นำเลื่อมใสที่สุด”^๖ เมื่อได้รับพระพุทธานุญาตแล้ว มหามติโพธิสัตว์จึงทูลถามปัญหากับพระผู้มีพระภาคเจ้า ๑๐๘ ข้อ ดังมีหัวข้อธรรมสำคัญบางประการตามที่ปรากฏอยู่ในบทคัดย่อของผู้แปล ดังนี้

พระพุทธเจ้ากับพระโพธิสัตว์มหาสัตว์มหามติได้สนทนาธรรมกันในท่ามกลางพระโพธิสัตว์ที่มาประชุมอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดมรรคผลมากมายจากการสนทนาธรรมนั้น ธรรมสำคัญที่สนทนากัน เช่น

- โลกตามที่เรามองเห็นย่อมไม่ดำรงอยู่จริง ความหลากหลายของสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นมาจากจิต
- นิพพานอยู่ที่การดับอายตนะภายในและอายตนะภายนอก
- สรรพสิ่งไม่มีอยู่จริง เหมือนเขากระต่าย
- ทางไปสู่ความจริงสูงสุด ไม่ได้อยู่ที่การคิดปรุงแต่งแบ่งเป็นจิตกับวัตถุ เป็นต้น

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ได้ตรัสตอบไปที่ละข้อ แต่ตรัสตอบเป็นธรรมบรรยายรวบยอดทีเดียว หลังจากที่พระมหามติโพธิสัตว์ถามครบทั้ง ๑๐๘ คำถามแล้ว ส่วนนี้อาจเป็นเรื่องยากและเป็นความสับสนของผู้อ่านที่จะทำความเข้าใจว่าในธรรมบรรยายช่วงนั้น ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังตรัสตอบคำถามไหนอยู่ อีกทั้งในธรรมบรรยายยังมีการสอดแทรกคำถามอยู่ตลอด เช่น

ในสมัยนั้น พระมหามติโพธิสัตว์มหาสัตว์ กราบทูลคำนับกับพระผู้มีพระภาคอีกว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคพระองค์ตรัสถึงนิพพาน คำว่า “นิพพาน” นี้ หมายถึงอะไร ?”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า “เมื่อสภาวะ วาสนาของวิญญาณทั้งหลายรวมทั้งอาลย มนัส และมโนวิญญาณ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งวาสนา คือความคาดเดาที่ผิด เมื่อสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดดำเนินไปผ่านการหมุนกลับ (ปฏิวัติ) เราและพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ จึงประกาศว่า มีนิพพาน มรรคาและสภาวะแห่งนิพพานนี้คือศูนยตา ซึ่งเป็นสภาวะแห่งสัจจภาวะ

มหามติ อนึ่ง นิพพานเป็นดินแดนแห่งความรู้แจ้งในตนที่บรรลุได้ด้วยอริยปัญญา เป็นอิสระจากการคิดปรุงแต่งเกี่ยวกับสัสตภาวะกับอุจเฉทภาวะ ความมีกับความไม่มี ถ้ามว่า “นิพพานไม่เป็นสัสตภาวะอย่างไร ?” เพราะนิพพานสละการคิดปรุงแต่งเกี่ยวกับปัจเจกลักษณ์และสามัญลักษณ์ นิพพานจึงไม่ใช่สัสตภาวะ ถ้ามว่า “นิพพานไม่เป็นอุจเฉทภาวะได้อย่างไร ?” เพราะนิพพานนี้แหละ คนฉลาดทั้งหลายทั้งปวงในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตจึงบรรลุความรู้แจ้ง เพราะเหตุนี้ นิพพานจึงไม่ใช่อุจเฉทภาวะ

มหามติ อนึ่ง มหาปรินิพพานไม่ใช่ทั้งความดับ (Destruction) และความตาย (Death) ถ้ามหาปรินิพพานเป็นความตาย เมื่อเป็นเช่นนั้น ย่อมจะมีความเกิด (อุปาทะ) และความดำรงอยู่ (ฐิติ) ถ้ามหาปรินิพพานเป็นความดับ เมื่อเป็นเช่นนั้น ย่อมจะมีลักษณะก่อผล มหามติ เพราะเหตุนี้

^๖ ไตเซต ไตตารโ ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., หน้า ๕๑-๕๒.

มหาปริณิพพานจึงไม่ใช่ทั้งความดับและความตาย ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสูญสิ้น มหาปริณิพพานเป็นจุดหมายของโยคีทั้งหลาย มหามติ อนึ่ง มหาปริณิพพาน จะว่าเป็นความสละทิ้งก็ไม่ใช่ เป็นความได้มาก็ไม่ใช่ ประกอบด้วยความหมายก็มีใช่ ไม่ประกอบด้วยความหมายก็มีใช่ นี่คือนิพพาน

มหามติ อนึ่ง นิพพานที่พวกพระสาวกและพระปัจเจกพุทธะเข้าใจกัน เกิดจากการรู้จักปัจเจกลักษณะ และสามัญลักษณะ เกิดจากการปลีกตัวจากการคลุกคลีกับสังคม ไม่มีทัศนคติที่ผิดเกี่ยวกับโลกและไม่สร้างการคิดปรุงแต่ง นี่คือนิพพานของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธะ”^{๓๖}

จากปัญหาลถาม-ตอบ เรื่องนิพพานนี้ เป็นอีกบทสรุปหนึ่งที่ทำให้เห็นมุมมองเรื่องนิพพานในฝ่ายมหายาน ว่ามีความเหมือนและความสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างไรบ้าง โดยในฝ่ายเถรวาทได้ระบุถึงนิพพานไว้ว่า นิพพาน คือสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว ภาวะที่จิตมีความสงบสูงสุด เพราะไร้ทุกข์ ไร้สุข เป็นอริสราภาพ^{๓๗} ในพระไตรปิฎก กล่าวถึงนิพพานไว้ ๒ ประการ คือ (๑) สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ ดับกิเลสแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ และ (๒) อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ^{๓๘}

นิพพานเป็นจุดหมายของพระพุทธศาสนา นิพพานเป็นอนัตตาเกิดขึ้นจากองค์ประกอบต่าง ๆ มาประชุมกัน ไม่มีตัวตนที่เป็นแก่นอยู่ ไม่มีตัวตนที่คงที่ ไม่มีผู้สร้าง ไม่มีผู้สลาย ไม่มีอำนาจในตัวเอง บังคับให้เป็นไปในอำนาจไม่ได้ ความมีอยู่ของพระนิพพาน มีใช่สภาวะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของจิต แต่มีอยู่โดยตัวของมันเอง คือความเป็นจริงขั้นปรมาตมที่ตรงข้ามกับสมมติสังขในโลกว่าปรากฏการณ์ มีสภาวะที่เที่ยง ไม่ใช่สิ่งที่เกิดดับสลับกันไปแบบสิ่งต่าง ๆ ในโลก^{๓๙}

ในตอนท้ายของบทยังมีการกล่าวถึงเอกยานและตรียาน โดยพระมหามติโพธิสัตว์ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “เพราะเหตุไร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสตรียาน ไม่ตรัสเอกยาน ?”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เพราะไม่มีคำสอนใดที่ทำให้พระสาวก พระปัจเจกพุทธะรู้แจ้งนิพพานด้วยตนเอง เราจึงไม่พูดถึงเอกยาน มหามติ ดังนั้น พระสาวก พระปัจเจกพุทธะสำรวจระวังแล้ว หลีกออกจากหมู่แล้ว ผีกลั่นแล้วในกรรมฐาน ตามพระธรรมเทศนาของพระตถาคต ด้วยเหตุนี้ เธอเหล่านั้นย่อมจะถูกนำไปสู่ความหลุดพ้น และไม่ได้ไปด้วยตัวเอง

มหามติ อนึ่งเนื่องจากพวกเธอยังไม่ได้ทำลายवासนาคือกรรมและมานคือญาณ (ขณฺเฑยวาระณะ) พระสาวกและพระปัจเจกพุทธะทั้งหมด จึงไม่สามารถรู้แจ้งความเป็นอนัตตาของสิ่งทั้งหลายได้ และไม่ได้บรรลุที่สุดของอนมตคคสังสารวัฏ (ปริณิพพาน) ได้ เราจึงสอนตรียานแก่พระสาวกและพระปัจเจกพุทธ

^{๓๖} ไชยเชิด ใต้ตาโร ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวดารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

^{๓๗} น.นันทวันมุนี, นิพพานที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๓๗.

^{๓๘} ชู.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๔๔/๓๘๒.

^{๓๙} น.นันทวันมุนี, นิพพานที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน, หน้า ๓๘.

ไม่สอนเอกยาน มหามติ เมื่อได้ทำลายวาทสนาฝ่ายอกุศลทั้งหมดแล้ว เธอเหล่านั้นผู้เป็นอิสระจากวาทสนาฝ่ายอกุศลแล้วในบัดนี้ ย่อมจะไม่ลุ่มหลงอยู่กับสมาธิ และเป็นผู้ตื่นอยู่ในวิสุทธิภูมิ บัดนี้ เมื่อถูกนำไปในโลศุตรภูมิซึ่งเป็นดินแดนบริสุทธิ์แล้ว พวกเธอย่อมจะสลະทิ้งซึ่งวัตร เพื่อบรรลุนิพพาน ซึ่งประกอบด้วยพลังอธิปไตยและอยู่เหนือการรับรู้ ดังนี้”^{๑๑}

จากข้อความข้างต้น เอกยาน คือ พุทธยาน ได้ในความว่า “ยานที่แท้จริงมีเพียงยานเดียว คือ เอกยานหรือพุทธยานเท่านั้น หลักการเอกยาน จึงเป็นความคิดสมานเชื่อมต่อนิพพานให้หลอมเข้ามาสู่จุดเดียวกันได้อย่างแนบเนียน และก็เป็นมหายานคือสุพุทธภูมิ โพธิสัตว์ยานเหมือนการทำเหตุ พุทธยานเหมือนผลอันเกิดจากเหตุที่บำเพ็ญบารมีแล้ว แต่ก็เป็นการยกจิตให้สูงมุ่งต่อพระอนุตรสัมมาสัมโพธิยานซึ่งเกิดด้วยน้ำใจที่กรุณาต่อโลกเป็นมูลฐาน

ส่วนตริยาน คือ ยาน ๓ ได้แก่

๑) สวากยาน (เซียบุงเส็ง) คือยานของพระสาวกที่มุ่งเพียงอรหันตภูมิ ซึ่งรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ ด้วยการสดับจากพระพุทธเจ้า

๒) ปัจเจกยาน (ตักกักเส็ง) คือยานของพระปัจเจกพุทธเจ้า ได้แก่ผู้รู้แจ้งในปฏิจจสมุปบาทด้วยตนเอง แต่ไม่สามารถแสดงธรรมสั่งสอนสัตว์ให้บรรลุนิพพานได้

๓) โพธิสัตว์ยาน (พู๊สักเส็ง) คือยานของพระโพธิสัตว์ ซึ่งได้แก่ผู้มีใจกว้างขวาง ประกอบด้วยมหากรุณาในสรรพสัตว์ ไม่ต้องการอรหันตภูมิ ปัจเจกภูมิ แต่ปรารถนาพุทธภูมิ เพื่อโปรดสัตว์ได้อย่างกว้างขวางกว่ายาน ๒ ยานแรก และเป็นผู้รู้แจ้งในศูนยตา^{๑๒}

บทที่ ๓ อนิจจตา

เนื้อหาในบทที่ ๓ นี้ กล่าวถึงเนื้อหาหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น

๑) มโนมัยกาย ๓ ประเภท ได้แก่ มโนมัยกายที่บรรลุได้ด้วยการเสวยสุขอันเกิดจากสมาธิ มโนมัยกายที่บรรลุได้ด้วยการรู้แจ้ง และมโนมัยกายที่พระโพธิสัตว์เข้าถึงครองตามประเภทของสัตว์ที่จะต้องช่วยเหลือ

๒) อนันตริยกรรม ๕ ประการ คือ ข่มารดา ข่มบิดา ข่มพระอรหันต์ ทำสงฆ์ให้แตกกัน และทำอวัยวะของพระตถาคตให้ห่อพระโลหิต

นัยสำคัญของอนัตตริยกรรมนี้ เป็นการเปรียบเทียบกันระหว่างอนัตตริยกรรมกับกิเลสต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติต้องละให้ได้ เป็นกิเลสที่ติดตัวมาเหมือนมารดาบิดาที่ต้องฆ่าทิ้งเสีย ก่อนจะเข้าสู่การบรรลุนิพพาน

^{๑๑} ไตเซต ไตตาโร ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน สังฆาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., หน้า ๑๒๘.

^{๑๒} อภิชาล โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนา มหายาน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พรินท์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๕-๑๐๗.

ต่อจากนั้นเป็นการสนทนาธรรมระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระโพธิสัตว์อีกหลายประการ แต่ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับอนิจจตา พระมหามติโพธิสัตว์กราบทูลถามพระพุทธเจ้าดังนี้ว่า “คำว่า อนิจจตา อนิจจตา นี่คือทศณะต่าง ๆ ของพวกเดียรธีย์ พระองค์ก็แสดงไว้เช่นเดียวกันในคัมภีร์ว่า สิ่งอันเป็นสังขตะทั้งหมด ไม่เที่ยง การเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ข้าแต่พระผู้มีพระภาค แต่ข้อนี้ผิดหรือถูก ? ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ก็อนิจจตามีหลากหลายอย่างไร ?”

พระพุทธเจ้าไม่ได้ไม่ได้ตรัสตอบตรง ๆ เพียงแต่ยกอนิจจตาที่พวกเดียรธีย์แสดงไว้ ๘ ประการ มาแสดง ซึ่งพระองค์ไม่ได้ยืนยันตายตัวว่า “อนิจจตา” คืออะไรกันแน่ พระองค์เพียงแต่ตรัสสรุปไว้ “...เมื่อรู้ว่า เพราะความคิดปรุงแต่ง จึงมีการแบ่งแยกเป็น ๒ การอภิปรายเกี่ยวกับความมีและความไม่มี ของโลกภายนอกจึงยุติลง เพราะเข้าใจจิตตามตรัส ความคิดปรุงแต่งเกิดจากการคิดว่าโลกประกอบด้วยกรรม ที่จะก่อให้เกิดผล ความไม่คิดปรุงแต่งเกิดขึ้นเมื่อรู้แจ้งโลกนี้แล้ว ลำดับนั้น มนุษย์ย่อมหยุดที่จะยึดถือ ความคิดปรุงแต่งเกี่ยวกับความมีอยู่และความไม่มีอยู่ซึ่งเกิดจากจิตของตนเอง เขามองว่า สิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าในโลกหรือในโลกุตระ หรือในโลกุตตะมะ ล้วนบอกไม่ได้ว่าเที่ยงหรือไม่เที่ยง เพราะเขาไม่เข้าใจ ความจริงว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกนอกจากสิ่งที่เป็สภาพแห่งจิตเนื่องจากพวกเดียรธีย์ผู้ตกอยู่ในมิจฉาทิฏฐิคือ ทวิภาวะและเป็นผู้ไม่ได้บรรลุมรรคผล” และพระพุทธองค์ทรงยืนยันไว้ตอนท้ายว่า “ไม่มีอะไรในโลก นอกจากจิต และสิ่งที่ประกอบด้วยภาวะแยกออกเป็น ๒ ล้วนเกิดมาจากจิต ปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งที่ถูก รับรู้ (วัตถุ) และผู้รับรู้ (จิต) อตตะและสิ่งที่ติดอยู่กับอตตะเหล่านั้นหาดำรงอยู่ไม่ ภพและภูมิของพรหม เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นเรื่องของจิตเท่านั้น นอกจากจิตแล้ว พรหมเป็นต้นไม่สามารถมีได้”^{๑๓}

บทที่ ๔ อัชฌัตตญาณ

ในบทนี้เป็นการถามตอบเกี่ยวกับปัญหาความเข้าใจในเรื่องสมบัติ ที่อาจทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความ สับสนได้ โดยผู้แปล คือ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. ได้เขียนสรุปไว้ว่า “พระพุทธองค์ทรงอธิบายคุณสมบัติ ของผู้บรรลุแต่ละภูมิดังนี้

ผู้บรรลุภูมิที่ ๑-๖ (ประมุขิตา, วิมลตา, ประภาคารี, อรจิษมิติ, สุทฺธชยา, อภิมุขี) ต่างได้บรรลุสมบัติ

ผู้บรรลุภูมิที่ ๗ (พฺร้งคมา) พิจารณาเห็นแจ่มแจ้งซึ่งลักษณะแห่งจิต มนัส และมโนวิญญูณ ความไม่มีอตตะของสัตว์บุคคลและสิ่งทั้งหลาย เข้าใจชัดเจนว่าในสรรพสิ่งไม่มีสภาวะใด ๆ ดำรงอยู่ทุกขณะ จิตแห่งการดำเนินชีวิตจะมีสภาวะแห่งสมบัติ

ผู้บรรลุภูมิที่ ๘ (อจลา) มีความรู้ว่า โลก ๓ ไม่มีอะไรนอกจากจิต มนัส และมโนวิญญูณเนื่องจาก โลก ๓ เกิดจากการปรุงแต่ง จึงไม่มีอตตะและสิ่งที่เนื่องด้วยอตตะ ไม่เกิดความคิดปรุงแต่งเพราะมองเห็น ว่าสรรพสิ่งปรากฏเป็นเหมือนภาพมายาเป็นต้น^{๑๔}

^{๑๓} ไตเชตฺ ไตตาโร ชูชุกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวดารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., ส่วนหน้า (๑๒), ๑๘๓-๑๘๔.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, ส่วนหน้า (๑๓).

บทที่ ๕ นิรณายว่าด้วยนิจจตาและอนิจจตาแห่งตถาคตภาวะ

เนื้อหาในบทที่ ๕ นี้ เริ่มต้นด้วยคำถามที่พระมหามติโพธิสัตว์ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเที่ยงหรือไม่เที่ยง ?”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหามติ ตถาคตจะว่าเที่ยงก็ไม่ใช่ ไม่เที่ยงก็ไม่ใช่ เพราะเหตุไร ?” เพราะอีกนัยหนึ่ง เกี่ยวกับข้อวินิจฉัยนี้ก็ยังมิข้อผิดพลาดอยู่ มหามติ ข้อวินิจฉัยนี้มีข้อผิดพลาดอะไรเล่า ? ถ้าตถาคตเที่ยง พระองค์ก็จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวการที่เป็นผู้สร้าง (ผู้เป็นตัวการหรือต้นเหตุ) มหามติ เพราะในทัศนะของเจ้าลัทธิทั้งหมด ตัวการที่เป็นผู้สร้างเป็นบางสิ่งที่ไม่ได้ถูกปัจจัยปรุงขึ้นมาและเที่ยง แต่ตถาคตไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงในความหมายเดียวกันกับสิ่งที่ไม่ได้ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมา (อสังขตธรรม ?) เพราะชั้นทั้งหลายที่กล่าวกันว่าเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งและเป็นผู้ปรุงแต่ง ไม่ได้มีอยู่จริง และเพราะชั้นทั้งหลายอยู่ภายใต้ความดับสูญ ความแตกทำลายจึงเป็นธรรมชาติของชั้นเหล่านั้น มหามติ สิ่งทั้งปวงที่ถูกปัจจัยสร้างขึ้นมามีไม่เที่ยง เหมือนหย็อกน้ำ ผ้า ฟาง ท่อนไม้ อิฐ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดล้วนประกอบด้วยความไม่เที่ยง ดังนั้น การบำเพ็ญบารมีทั้งหมดเพื่อความรู้ของพระสัพพัญญูก็จะไร้ประโยชน์ ถ้าพระองค์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกปัจจัยสร้างขึ้นมา เนื่องจากไม่ได้ทำอะไรให้มีความแตกต่างกันขึ้นมา ตถาคตแท้จริงแล้วย่อมจะเป็นสิ่งที่ถูกปัจจัยสร้างขึ้นมา เพราะเหตุนี้ ตถาคตจะว่าเที่ยงก็ไม่ใช่ ไม่เที่ยงก็ไม่ใช่

บทที่ ๖ ขณิกตา

เนื้อหาในบทที่ ๖ นี้ เริ่มต้นด้วยคำถามของพระมหามติโพธิสัตว์เกี่ยวกับการเกิดขึ้นและดับไปแห่งชั้นธาตุ และอายตนะทั้งหลาย ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่คนพาลหลงยึดติดจนไม่เข้าใจความดับทุกขซึ่งอาจเป็นเหตุให้ไม่รู้จักนิพพานได้ พระองค์ได้ตรัสชี้แจงให้เห็นชัดเจนในทุกประเด็นในเนื้อหา

ส่วนเนื้อหาส่วนสำคัญในบทนี้ คือ คำถามที่พระมหามติโพธิสัตว์ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า “คำว่า สรรพสิ่งดำรงอยู่ชั่วขณะ หมายถึงอะไร ?” พระพุทธองค์ตรัสสรุปพอได้ใจความว่า “สรรพสิ่งที่เราพูดถึงนั้นไม่ว่าดีหรือเลว ผลิตผลหรือไม่ผลิตผล อยู่ในโลกรนี้หรือพ้นจากโลกรนี้ไป มีข้อบกพร่องหรือไม่มีข้อบกพร่องมากไปด้วยความชั่วหรือไม่มากไปด้วยความชั่ว มีประสาทรับรู้หรือไม่มีประสาทรับรู้ โดยสรุปคืออุปาทานชั้น ๕ ล้วนมีกำเนิดมาจากวาสนา (อันสั่งสม) จากจิต มนัส และมโนวิญญูญาณ” ความหมายก็คือ สรรพสิ่งเกิดจากการคิดปรุงแต่งเป็นรูปร่างขึ้นมาโดยการแสดงบทบาทของจิต มนัส มโนวิญญูญาณ ต่อจากนั้นก็ย้อนมาเป็นอารมณ์รับรู้ของจิต มีการปรุงแต่งสืบเนื่องไม่ขาดตอนอย่างนี้ ไม่หยุดนิ่งอยู่แม้แต่ขณะเดียว นี่เราเรียกว่า ขณิกตา (ความเป็นไปชั่วขณะ) มหามติ สิ่งที่เป็นไปชั่วขณะคืออาลยวิญญูญาณที่เรียกว่า ตถาคตครุฑ ซึ่งเป็นไปพร้อมกับมนัสและวาสนา (อันสั่งสม) จากประพจน์วิญญูญาณทั้งหลาย นี่คือสิ่งที่ เป็นไปชั่วขณะ “สังขตธรรมว่า ไม่เที่ยง เป็นไปชั่วขณะ สรรพสิ่งไม่มีอยู่จริง ความเกิดและความตายดำเนินสืบเนื่องต่อกันมาโดยไม่ขาดตอน”^{๑๕}

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๕.

บทที่ ๗ นิรมาณพุทธะ

เนื้อหาในบทที่ ๗ นี้ พระมหามติโพธิสัตว์ได้ทูลถามกับพระผู้มีพระภาคเจ้าหลายคำถาม ดังนี้ว่า “เป็นไปได้อย่างไรที่พระอรหันต์ทั้งหลายได้รับการพยากรณ์แล้วจากพระผู้มีพระภาค เกี่ยวกับการที่พระอรหันต์เหล่านั้นบรรลุอนุตรโพธิญาณ ? สรรพสัตว์บรรลุพุทธภาวะโดยไม่รู้แจ้งความจริงเกี่ยวกับปรินิพพานได้อย่างไร ?” เป็นต้น จนมาถึงคำถามว่า “พระนิรมาณพุทธะทั้งหลาย ผู้สถิตอยู่ในสภาวะแห่งนิรมาณกาย ปฏิบัติหน้าที่ของพระตถาคตทั้งหลายอย่างไร ? วิญญูญาณทั้งหลายที่เกิดขึ้นทุกขณะ ที่ได้อธิบายไว้แล้ว มีความสืบเนื่องกันอย่างไร ?

ในคำถามข้อนี้ พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “มหามติ พระตถาคตทั้งหลายผู้มีพระวัชรปาณีเป็นผู้ติดตาม ก็คือพระตถาคตผู้แปลงสภาพในรูปของนิรมาณกาย ไม่ใช่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นองค์เดิม มหามติ พระตถาคตผู้เป็นองค์ดั้งเดิม แท้จริงแล้ว อยู่เหนือประสาทรับรู้และการกะเกณฑ์ใด ๆ อยู่เหนือการเข้าถึงของพวกคนพาล พระสาวก พระปัจเจกพุทธะ และเจ้าลัทธิทั้งหลาย พระตถาคตเหล่านั้นสถิตอยู่ในสุขภูมิตามปกติ เนื่องจากพระองค์ทรงบรรลุธรรมคืออวิชฌัตติกญาณ โดยอาศัยยานกษานติ (ฉานขันติ) ดังนั้น พระวัชรปาณีจึงไม่ได้ติดเนื่องอยู่กับองค์ตถาคตเหล่านั้น พระนิรมาณพุทธะทั้งปวง ไม่ได้มีกำเนิดมาจากกรรม ไม่ได้มีตถาคตภาวะในพระองค์ แต่นอกจากพระองค์แล้วก็ไม่มีตถาคตภาวะเช่นเดียวกัน เหมือนช่างปั้นหม้อผู้อาศัยการรวมสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน พระนิรมาณพุทธะบำเพ็ญพุทธกิจเพื่อสัตว์ทั้งหลาย พระองค์สอนหลักศาสนาที่สอดคล้องกับเหตุปัจจัย แต่ไม่ใช่หลักศาสนาที่จะสร้างสังฆธรรมตามที่มีนเป็น ซึ่งอยู่ในแดนอันประเสริฐคือสัมโพธิญาณ”

บทที่ ๘ การกินเนื้อสัตว์

เนื้อหาในบทนี้เป็นการถามตอบเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติ คุณธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมกับการกินเนื้อสัตว์ รวมถึงคุณและโทษของการกินเนื้อสัตว์ โดยพระมหามติโพธิสัตว์เป็นผู้ทูลถามกับพระพุทธองค์ โดยในเนื้อหายังมีการกล่าวกล่าวพาดพิงถึงเดียรถีย์ว่า “แม้แต่พวกเดียรถีย์ผู้ยึดถือคำสอนที่ผิดและยึดติดโลกายัตถิฎฐิ เช่น ทวิภาวะ (ความแยกเป็น ๒) ระหว่างภาวะกบอภาวะ อุจเฉททิฎฐิและสัสสตทิฎฐิ ยังห้ามกินเนื้อสัตว์ และตัวเองก็งดเว้นจากการกินเนื้อสัตว์ ข้าแต่พระโลกนายก บุคคลผู้ส่งเสริมรสแห่งความเมตตากรุณาและเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะห้ามกินเนื้อสัตว์มากเท่าไรหนอ ?” เหมือนเป็นคำถามเชิงคาดคั้นให้พระพุทธองค์บัญญัติห้ามการกินเนื้อสัตว์

พระองค์จึงทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความรักในชีวิตของเหล่าสัตว์ โดยการเชื่อมโยงกันเป็นเครือญาติ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “ไม่มีสัตว์แม้แต่ผู้เดียว ซึ่งเมื่อเกิดมาเป็นสัตว์มีชีวิตแล้ว ไม่เคยเป็นมารดาของเธอ หรือบิดา หรือพี่ชายน้องชาย หรือพี่สาวน้องสาว หรือบุตร หรือธิดา หรือเป็นผู้ใดผู้หนึ่ง โดยความเป็นญาติกันระดับต่าง ๆ และเมื่อถือกำเนิดในอีกภพหนึ่งแล้ว อาจเกิดเป็นสัตว์ป่า เป็นสัตว์บ้าน เป็นนก หรือเป็นสัตว์เกิดในครรภ์ หรือเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ดำรงอยู่โดยความสัมพันธ์บางอย่างกับเธอ

เมื่อเป็นอย่างนี้ พระโพธิสัตว์มหาสัตว์ผู้ปรารถนาที่จะใกล้ชิดกับสัตว์มีชีวิตทั้งมวลเหมือนหนึ่งว่าเป็นตัวเขาเองและปรารถนาที่จะปฏิบัติตามพุทธธรรม พระโพธิสัตว์มหาสัตว์นั้นจะกินเนื้อของสัตว์ผู้มีชีวิตใด ๆ ผู้มีธรรมชาติเหมือนตัวเองได้อย่างไร?”^{๑๖}

ข้อความบางตอนดูเหมือนพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงใช้คำว่า “ห้ามกินเนื้อสัตว์” แต่ตรัสว่า “การกินเนื้อสัตว์ไม่เหมาะสมสำหรับพระภิกษุผู้เป็นอนาคาริก” รวมทั้งผู้ปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นโดยสรุปก็คือสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ควรกินเนื้อโดยสิ้นเชิง เช่นคำว่า “การกินเนื้อสัตว์ เราไม่ได้ห้ามใครได้เลย เราไม่ห้าม เราจะไม่ห้าม มหาหมติ เราจะบอกเธอ การกินเนื้อสัตว์ไม่เหมาะสมสำหรับพระภิกษุผู้เป็นอนาคาริก”^{๑๗}

ในขณะที่ข้ออีกหลายตอนก็บอกว่า พระพุทธองค์ทรงห้ามการกินเนื้อสัตว์ เช่น

- เนื้อเป็นสิ่งที่เหล่าบัณฑิตไม่เห็นด้วย เนื้อนั้นมีกลิ่นน่าเกลียดชัง ทำให้เกิดเกียรติศัพทอันเลวทราม เป็นอาหารของสัตว์กินเนื้อ มหาหมติ เราจึงกล่าวดังนี้ เนื้อนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกิน
- การกินเนื้อสัตว์ เราห้ามไว้แล้วในสูตร เช่น หัสติกักขยสูตร มหาเมฆสูตร นิรวานสูตร อังลิมาติกาสูตร และลังกาสูตร
- การกินเนื้อสัตว์ อันเราห้ามไว้ทุกแห่งและทุกเวลา สำหรับบุคคลผู้ดำรงอยู่ในเมตตาพรหมวิหารธรรม เขาผู้กินเนื้อสัตว์ จะบังเกิดในภพเดียวกันกับสิงโต เสือ หมาป่า เป็นต้น
- อย่ากินเนื้อสัตว์อันจะทำให้เกิดความหวาดสะดุ้งในหมู่ประชาชน เพราะการกินเนื้อสัตว์นั้นย่อมเป็นอุปสรรคต่อธรรมคือความหลุดพ้น การไม่กินเนื้อสัตว์นี้เป็นเครื่องหมายของบัณฑิต^{๑๘}

จากข้อความข้างต้น มีทั้งนัยเชิงปฏิเสธ และไม่ปฏิเสธในตัว แต่ที่แน่ชัดที่สุดคือการกินเนื้อสัตว์นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง

บทที่ ๙ ธาณิ

ในบทที่ ๙ นี้ พระผู้มีพระภาคได้ทรงมอบบทมนต์แห่งลังกาสูตรมหายานสูตรกับพระมหาหมติโพธิสัตว์เพื่อนำไปสาธยาย เพื่อประโยชน์แก่เหล่าชนผู้ประกาศธรรม ใจความแห่งมนต์นั้นว่า

ตุณฺณ, ตุณฺณ-วฺณฺณ, วฺณฺณ-ปฺณฺณ, ปฺณฺณ-กฺณฺณ, กฺณฺณ-อมฺเล, อมฺเล-วิมฺเล, วิมฺเล-นิเม, นิเม-หิเม, หิเม-วเม, วเม-กเล, กเล-อฺณฺณ, มฺณฺณ-วฺณฺณ, ตฺณฺณ-ชณฺณ, สฺณฺณ-กฺณฺณ, กฺณฺณ-ลฺณฺณ, ปฺณฺณ-ทิม, ทิม-จเล, จเล-ปเจ, ปเจ-พเจ, พเจ-อญเจ, มญเจ-ทฺตาเร, ทฺตาเร-ปฺตาเร, ปฺตาเร-อรฺกเก, อรฺกเก-สรฺกเก, สรฺกเก-จกฺเร, จกฺเร-ทิม, ทิม-หิเม, หิเม-ณฺณ ณฺณ ณฺณ (๔)-ทฺท ๗ ๗ (๔)-รฺ รฺ รฺ รฺ (๔)-มุ มุ มุ (๔)-สวาหา.

^{๑๖} ไตเตตฺ ไตตาโร ชุชฺชิกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., หน้า ๒๑๒.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, ส่วนหน้า (๑๗).

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, ส่วนหน้า (๑๘).

และอีกบทหนึ่งว่า

ปทุมเม, ปทุมเทเว-หิเน, หินิ, หิเน-จุ, จุเล, จุลู, จุเล -ผล, ผลู, ผลู-ยุเล, ชูละ, ยุเล-ชูละ, ชูละ,
ชูละ-ปละ, ปละ, ปละ-มญเจ, มญเจ, มญเจ-จฉินเท, ภินเน, ภยเช, มารเท, พรมารเท, พินากเร-สวาทา.

บทมนต์ทั้ง ๒ นี้ มีอานุภาพมาก ถ้ากุลบุตรหรือกุลธิดายึดมั่น ทรงจำ ประกาศ และรู้แจ้งบทมนต์เหล่านี้ ไม่มีการร้ายใดสามารถทำให้พวกเธอตกต่ำได้เลย ไม่ว่าจะเป็นเทพหรือเทพี นาคหรือนาคี ยักษ์หรือยักษ์ี อสูรหรืออสูรี ครุฑหรือครุฑี กิณนรหรือกิณนรี มโหรีหรือมโหรีคิ คนธรรพ์หรือคนธรรพี ภูตหรือภูติ กุมภัณฑ์หรือกุมภินี ปีศาจหรือปีศาจี โอดตารกะหรือโอดตารกี อัปสรหรืออัปสรี รากษสหรือรากษสี ทักษะหรือทักษิณี โอโฆหะหรือโอโฆหรี ภูษปุตนะหรือภูษปุตนี อมนุษย์หรืออมนุษย์ี ในบรรดาเทพเป็นต้นเหล่านี้ ไม่มีใครสามารถทำให้ชายหรือหญิงผู้ยึดมั่นบทมนต์ตกต่ำได้ เขาผู้ยึดมั่นบทมนต์เหล่านี้ย่อมจะได้ชื่อว่าสาธยายลึงกาวตารสูตรทั้งหมด บทมนต์เหล่านี้ อันพระผู้มีพระภาคประทานไว้แล้ว เพื่อป้องกันพวกรากษสเข้ามาขัดขวาง^{๑๙}

สัปดาห์ที่ ๑

ในส่วนทำนี่ยี้ มีบทพิเศษที่รวบรวมคำสอนรวมทั้งเนื้อหาด่าง ๆ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นหลักธรรมเข้าไว้ในรูปแบบคาถา ที่เรียกว่า สคาถกรรม ซึ่งมีทั้งหมด ๘๘๔ คาถา ในคาถาเหล่านี้ได้มีการชี้แจงไว้เป็นช่วง ๆ ว่า คาถานี้ สำหรับบทนี้ ยกตัวอย่างเช่น

๑. (บทที่ ๒, คาถา ๑)

๒. (บทที่ ๒, คาถา ๓)

ส่วนนี้เป็นการกล่าวย้ำข้อความบางตอนที่ปรากฏอยู่แล้วในคัมภีร์หลัก มีทั้งหมด ๒๐๘ คาถา^{๒๐} ทั้งนี้ ยังมีข้อความบางส่วนที่ถูกเพิ่มเติมเข้ามาในภายหลัง เช่น

๑๐. ปรากฏการณ์ทางวัตถุแต่ละอย่าง ไม่ใช่ความจริงเที่ยงแท้ ปรากฏการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น เพราะจินตนาการ เนื่องจากตัวจินตนาการเองว่างเปล่า สิ่งที่ถูกจินตนาการถึงจึงว่างเปล่า^{๒๑}

๒๑๒

๘๘๔. จักขุ กรรม ตัณหา อวิชชา และโยคีย่อมเป็นเช่นนั้นเอง มนัสในส่วนที่สัมพันธ์กับจักขุวิญญาณ และรูปย่อมเป็นเช่นนั้นเอง มนัสในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เศร้าหมอง (กลิขภูมิโนวิญญาณ) ย่อมเป็นเช่นนั้นเอง^{๒๒}

^{๑๙} ไตเซต โตตาโร่ ซูซูกิ, คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร, แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., ๒๒๑-๒๒๒.

๒๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓.

๒๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๔.

๒๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๓.

เนื้อหาเหล่านี้คาดว่าเป็นส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาในภายหลัง ซึ่งบางส่วนไม่ปรากฏในเนื้อหามาก่อน จึงเป็นเรื่องที่ผู้ศึกษาควรพิจารณา

บทสรุป

หนังสือ “คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร” เล่มนี้ เป็นหนังสือที่ควรอ่านอีกเล่มหนึ่ง เนื้อหาในเล่มอัดแน่นด้วยเนื้อหาสาระดั้งเดิมของมหายาน เหมาะสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา มหายานเป็นอย่างยิ่ง

เป็นหนังสือที่มีการเรียบเรียงและแปลด้วยสำนวนที่ทันสมัยที่สุดเท่าที่เคยมีมา รวบรวมหลักธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มหายานไว้อย่างครบถ้วน ล้วนเป็นคำสอนดั้งเดิมทั้งสิ้น มีการจัดวรรคตอนและใส่หัวข้อให้อ่านง่าย มีการสรุปความไว้ในตอนต้นเป็นไกด์ไลน์ให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นในเนื้อหาได้

หนังสือเล่มนี้ แม้จะมีการจัดเรียบเรียงและแปลใหม่แล้ว แต่ก็ยังนับว่าเป็นหนังสือที่อ่านยากอยู่ดี โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ไม่เคยเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมและคำสอนต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา มาก่อน เนื่องจากเป็นหนังสือที่แปลจากคัมภีร์เก่า เนื้อหาภายในเล่มเป็นเนื้อหาเฉพาะเกี่ยวกับหลักธรรมที่ลึกซึ้งของพระพุทธศาสนา มหายาน จึงค่อนข้างทำความเข้าใจและจับประเด็นได้ยาก อาจทำให้ผู้อ่านงงงวยได้ทุกเมื่อ เพราะฉะนั้น หากต้องการเรียนรู้เนื้อหาภายใน ควรมีผู้รู้ชี้แนะและอ่านซ้ำบ่อย ๆ จึงจะสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้

บรรณานุกรม

ไต่เช็ต ไตตาโร ซูซูกิ. คัมภีร์มหายาน ลังกาวตารสูตร. แปลโดย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

น.นันทวันมณี. นิพพานที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด, ๒๕๕๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนา มหายาน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พรินท์ (๑๙๙๑) จำกัด, ๒๕๕๑.